

V. 6. OBČANSKÁ VÝCHOVA (Ov)

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **občanská výchova** vychází ze vzdělávacího oboru **výchova k občanství**, který je součástí vzdělávací oblasti **člověk a společnost**.

Cílem **občanské výchovy** je vybavit žáky základními vědomostmi o podstatě a fungování demokratické společnosti a o právech a povinnostech občanů, poskytnout jim základní orientaci v právních předpisech a normách, potřebných v běžném životě a vytvářet u nich základy právního vědomí a občanské odpovědnosti.

Jak už i název předmětu napovídá, v tomto předmětu se výrazně uplatňuje i složka výchovná - ta je zaměřena na vytváření humánních vztahů mezi lidmi, budovaných na základě empatie, respektu a tolerance ke všem lidem bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu, náboženské vyznání, sexuální orientaci, zdravotní stav a věk.

Jedním z významných úkolů občanské výchovy je přispívat k sebepoznání žáků, k poznání vlastních schopností, zájmů a cílů, k reálnému zhodnocení možností uplatnění na pracovním trhu a volbě vhodného učebního oboru a budoucího zaměstnání. Úspěšné zapojení do pracovního procesu je jednou z důležitých podmínek úspěšné integrace do společnosti.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

Obsah vyučovacího předmětu občanská výchova je zaměřen na:

- osvojení norem společenského chování a občanského soužití
- ocenění významu kamarádských, přátelských a partnerských vztahů pro spokojený život
- kultivované vyjadřování vlastních myšlenek, názorů, postojů a potřeb a jejich obhajování pomocí klidné a rozumné argumentace
- vytváření představy o vlastní budoucnosti na základě sebepoznání
- rozvoj seberegulace a plánování vlastních činností
- poznání nutnosti respektování stanovených pravidel
- pochopení práv a povinností občanů, schopnost vyhledat pomoc v případě jejich porušování
- rozpoznání protiprávního jednání a ohrožení sociálně patologickými jevy, uvědomění si všech možných rizik a důsledků porušování společenských norem a zákonů
- zvládání běžné komunikace s úřady
- řešení mimořádných a krizových situací, schopnost požádat o pomoc a komunikovat s pomáhajícími organizacemi
- rozvoj mezilidských vztahů budovaných na základě empatie, respektu a tolerance ke všem lidem bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu, náboženské vyznání, sexuální orientaci, zdravotní stav a věk
- získávání přehledu o aktuálním dění v naší zemi i ve světě, o zapojení České republiky do mezinárodní hospodářské, politické, bezpečnostní a kulturní spolupráce v rámci Evropské unie a dalších mezinárodních organizací

Vyučovací předmět **občanská výchova** se vyučuje v 6. až 9. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Počet hodin	1	1	1	2

Výuka **občanské výchovy** byla posílena o 1 hodinu z disponibilní časové dotace v 9. ročníku.

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **občanská výchova** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III.5., strana 19-55).

Výuka občanské výchovy probíhá převážně v kmenových třídách. Nedílnou součástí výuky jsou také různé exkurze a výstavy. V počítačové učebně mohou žáci v hodinách občanské výchovy vyhledávat informace na internetu a v univerzální učebně mohou shlédnout dokumentární filmy.

■ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ **Kompetence k učení**

- při hodnocení používáme převážně prvky pozitivní motivace
- záměrně navozujeme takové situace, ve kterých může být žák úspěšný
- oceňujeme každou iniciativu žáků, každý samostatně projevovaný zájem o učivo
- součástí hodnocení by měl být návod, jak pokračovat ve vzdělávání, jak odstranit nedostatky
- hodnotíme nejen míru splnění požadavků, ale také individuální pokrok žáka v souladu s jeho individuálními možnostmi
- rozlišujeme základní a rozšiřující učivo, přihlížíme k individuálním možnostem každého žáka
- samostatnou a tvořivou práci probouzíme v žácích trvalý zájem o učení
- připravujeme žáky na celoživotní učení, učíme je využívat různé zdroje informací
- učíme žáky vybrat ze studijních materiálů základní informace, rozlišit podstatné od nepodstatného a s pomocí vyučujícího získané základní informace zpracovat do formy přehledných písemných poznámek
- učíme žáky plánovat a organizovat vlastní práci (stanovit si vlastní časový plán, organizovat své pracovní místo i prostředí tak, aby proces učení neovlivňovaly nežádoucí rušivé podněty)
- vedeme žáky k hodnocení vlastních pokroků a rozpoznávání problémů, které mu brání v učení
- učíme žáky hodnotit význam školního vzdělání i celoživotního vzdělávání v souvislosti s profesním uplatněním
- učíme trpělivosti, povzbuzujeme

◦ **Kompetence k řešení problémů**

- podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- nabízíme možnosti řešení problémů, ale ponecháváme žákům vlastní odpovědnost za jejich vyřešení
- neustále monitorujeme, jak žáci zvládají řešení problémů
- učíme žáky, jak některým problémům předcházet

◦ **Kompetence komunikativní**

- dbáme na kulturní úroveň komunikace, netolerujeme nezdvořilé a vulgární vyjadřování
- učíme žáky naslouchat druhým jako základ účinné komunikace
- podporujeme přátelskou komunikaci mezi žáky různých věkových kategorií
- vedeme žáky k jasnému a srozumitelnému sdělování osvojených poznatků
- nacvičujeme komunikaci s úřady a pomáhajícími organizacemi, v různých společenských a krizových situacích
- rozvíjíme slovní zásobu žáků, vedeme žáky k porozumění a aktivnímu používání odborných termínů
- rozvíjíme schopnost žáků používat rozumnou argumentaci při obhajování svých názorů a práv

◦ **Kompetence sociální a personální**

- učíme žáky navozovat a udržovat přátelské a partnerské vztahy na základě respektu, tolerance a empatie
- vedeme žáky k toleranci a respektu k ostatním lidem bez ohledu na jejich vzájemné odlišnosti
- netolerujeme nekamárácké chování a odmítnutí požadované pomoci
- učíme žáky rozpoznat, kdy někdo jiný potřebuje jejich pomoc a umět ji poskytnout
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytované pomoci a k ocenění poskytnuté pomoci
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi

- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel chování stanovených školním řádem ve škole i při mimoškolních akcích, vedeme žáky k pochopení nutnosti stanovení pravidel a jejich respektování
- učíme žáky rozpoznávat nevhodné a rizikové chování a uvědomovat si jeho možné důsledky
- nabízíme vhodné volnočasové aktivity jako prevenci ohrožení sociálně patologickými jevy
- rozvíjíme schopnost sebeovládání a seberegulace chování žáků
- seznamujeme žáky s nebezpečím psychického a fyzického zneužívání vlastní osoby a poskytujeme návod, jak tyto situace řešit

◦ **Kompetence občanské**

- učíme žáky respektovat společenské normy, pravidla soužití a právní ustanovení a uvědomovat si rizika a možné důsledky jejich porušování
- seznamujeme žáky se základními právními dokumenty formulujícími práva a povinnosti občanů ČR (Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, Zákoník práce, Zákon o rodině)
- vedeme žáky k pochopení základních principů fungování demokratické společnosti
- vedeme žáky ke kritickému postoji ke všem projevům rasismu, xenofobie, diskriminace, násilí, zneužívání a vandalismu
- učíme žáky chovat se s úctou ke všem lidem bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu, náboženské vyznání, sexuální orientaci, zdravotní stav a věk
- vedeme žáky k respektování autorit
- učíme žáky rozpoznat a řešit nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy
- učíme žáky využívat v krizových situacích služeb pomáhajících organizací
- seznamujeme žáky se systémem lékařské a sociální péče v České republice
- vedeme žáky k aktivní ochraně zdraví podle zásad zdravého životního stylu
- nacvičujeme se žáky základní techniky odmítání návykových látek a obrany před všemi formami násilí a zneužívání
- vedeme žáky k ochraně životního prostředí jako základní podmínky zdravého života
- učíme žáky zvládat běžnou komunikaci s úřady
- učíme žáky řešit mimořádné a krizové situace, přivolat pomoc, respektovat pokyny kompetentních osob a podle svých možností poskytnout první pomoc

◦ **Kompetence pracovní**

- učíme žáky respektovat pravidla práce v týmu (případně si určovat vlastní pravidla)
- učíme žáky reálně posoudit výsledky své práce i práce týmu, zhodnotit vlastní pokrok a přínos pro práci týmu
- vedeme žáky k poznání osobních charakterových vlastností, schopností, zájmů a cílů
- učíme žáky reálně posoudit svoje možnosti uplatnění na pracovním trhu
- učíme žáky vyhledávat informace o možnostech dalšího studia, zaměstnání, zvyšování kvalifikace a rekvalifikace
- vedeme žáky k poznání vztahu mezi výškou dosaženého vzdělání a mírou kvalifikace, učíme žáky hodnotit význam školního vzdělání i celoživotního vzdělávání v souvislosti s profesním uplatněním
- učíme žáky určovat míru potřebné kvalifikace pro různé pracovní profese
- seznamujeme žáky s právy a povinnostmi zaměstnanců a zaměstnavatelů vyplývajícími z pracovního poměru podle Zákoníku práce
- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel hygieny a bezpečnosti práce

▣ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

1. ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- 1.1. mít základní informace o sociálních, právních a ekonomických otázkách rodinného života a rozlišovat postavení a role rodinných příslušníků
- 1.2. respektovat mravní principy a pravidla společenského soužití
- 1.3. formulovat své nejbližší plány
- 1.4. uplatňovat vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích a rozlišit projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem
- 1.5. rozpoznat hodnoty přátelství a vztahů mezi lidmi a být ohleduplný ke starým, nemocným a postiženým spoluobčanům
- 1.6. být seznámen s nebezpečím rasismu a xenofobie
- 1.7. kriticky přistupovat k projevům vandalismu
- 1.8. tolerovat kulturní zvláštnosti, názory a zájmy minoritních skupin ve společnosti

Učivo:

- 1.1. **obec, region, kraj** - přírodní, historické a kulturní zajímavosti obce, regionu a kraje
- 1.2. **rodina, škola, společnost** - funkce a struktura rodiny, Zákon o rodině, práva a povinnosti členů rodiny, spolupráce v rodině, odpovědnost rodičů za výchovu dětí; úplná a neúplná rodina, náhradní rodinná péče
školní řád a vnitřní řád školy, pravidla soužití ve škole (mezi vrstevníky, chování žáků k učitelům, vychovatelům a ostatním zaměstnancům školy), práva a povinnosti žáků; význam vzdělání pro život
- 1.3. **naše vlast** - pojmy: národ, stát, vlast, státní občanství; státní symboly, hymna; významné osobnosti a události ČR, státní svátky, národní zvyky a tradice; pověsti z minulosti českého státu
- 1.4. **mezilidské vztahy ve společnosti**
 - základní pravidla společenského chování
 - mezilidská komunikace; komunikace v různých společenských situacích, komunikace v krizových a život ohrožujících situacích
 - přátelské vztahy, úcta k člověku, mezilidské vztahy založené na respektu, toleranci a empatii
 - rovnoprávné postavení mužů a žen; rovnocennost a rovnoprávnost národnostních menšin, problémy lidské nesnášenlivosti (rasismus, xenofobie)
 - mravní hodnoty jedince; osobní vlastnosti, schopnosti, zájmy a cíle
 - otázky víry a náboženství, nebezpečí spojená s náboženskými sektami
 - projevy nepřiměřeného chování a porušování společenských norem; vandalismus, šikana, psychické a fyzické a zneužívání; základní techniky obrany před různými formami násilí, techniky odmítání návykových látek, nebezpečí spojená s patologickým hráčstvím

2. STÁT A PRÁVO

Očekávané výstupy

žák by měl

- 2.1. mít základní znalosti o podstatě a fungování demokratické společnosti
- 2.2. chápat státoprávní uspořádání České republiky, zákonodárných orgánů a institucí státní správy
- 2.3. uvést symboly našeho státu a znát způsoby jejich užívání
- 2.4. znát základní práva a povinnosti občanů
- 2.5. uvědomovat si rizika porušování právních ustanovení a důsledky protiprávního jednání
- 2.6. zvládat běžnou komunikaci s úřady

Učivo:

- 2.1. **právní základy státu** - Ústava a zákony ČR, zákonodárná moc; prezident republiky; složky státní moci, jejich orgány a instituce; politické strany; státní občanství; státní symboly
- 2.2. **státní správa a samospráva** - orgány a instituce státní správy a samosprávy; volby do zastupitelských orgánů
- 2.3. **lidská práva** - principy demokracie; základní lidská práva, Listina základních práv a svobod, práva dítěte a jejich ochrana, rodinné právo; ochrana lidských práv, týrané a zneužívané dítě, šikana; práva národnostních menšin, diskriminace
- 2.4. **člověk a právo** - práva a povinnosti občana, právní řád; orgány právní ochrany, soudy; právní dokumenty občana; právní vztahy a z nich vyplývající závazky; pracovní právo; osobní vlastnictví; druhy a postihy protiprávního jednání; trestná činnost mládeže

3. PÉČE O OBČANA**Očekávané výstupy**

žák by měl

- 3.1. chápat význam vzdělávání v kontextu s profesním uplatněním
- 3.2. dokázat vyřizovat své osobní záležitosti, v případě potřeby požádat vhodným způsobem o radu
- 3.3. rozeznat nebezpečí, ohrožení sociálně patologickými jevy
- 3.4. uvědomovat si význam sociální péče o potřebné občany
- 3.5. využívat v krizových situacích služeb pomáhajících organizací
- 3.6. mít osvojeny nezbytné dovednosti potřebné k ochraně osob za mimořádných událostí

Učivo:

- 3.1. **školství v ČR** - právo na vzdělání, význam vzdělání, školský systém; příprava na profesní uplatnění; systém celoživotního vzdělávání
- 3.2. **pracovní uplatnění** - kvalifikace, rekvalifikace; odměna za práci; daně; nezaměstnanost; pracovní úřady, finanční podpora v nezaměstnanosti
- 3.3. **peníze** - hopodaření a rozpočet rodiny
- 3.4. **zdravotní a sociální péče** - systém zdravotní péče; zdravotní a sociální pojištění; sociální zabezpečení; orgány a instituce zdravotní a sociální péče; pomáhající organizace
- 3.5. **člověk a volný čas** - volnočasové aktivity, nabídka volnočasových aktivit v obci a v regionu, nevhodné využívání volného času, ohrožení sociálně patologickými jevy; pomáhající organizace a jejich služby
- 3.6. **chování člověka v mimořádných situacích** - přivolání pomoci, důležitá telefonní čísla, první pomoc, komunikace v krizových situacích

4. MEZINÁRODNÍ VZTAHY**Očekávané výstupy**

žák by měl

- 4.1. uvést některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má ČR vztah, a vědět o výhodách spolupráce mezi státy
- 4.2. vědět o právech občanů ČR v rámci EU a způsobech jejich uplatňování
- 4.3. uvést příklady mezinárodního terorismu

Učivo:

- 4.1. **evropská integrace** - členské státy EU, postavení ČR v rámci EU
- 4.2. **mezinárodní spolupráce** - ekonomická, politická a bezpečnostní spolupráce mezi státy; významné mezinárodní organizace
- 4.3. **mezinárodní terorismus** - pojem terorismus, teroristické organizace a jejich činnost, obrana státu před terorismem

